

KAPİTALİZM NEDEN KAÇINILMAZ BİR İFLASIN EŞİĞİNDE?

Bir seminer raporu

Halil Güveniş, İstanbul

E-mail: guevenis@rocketmail.com

Abstract

We show on the long-term behavior of the economic development in Germany, Japan and USA that the development of net investments has now reached a stage where the government debt is no more a possible capitalist solution and that on the long-term the global bankruptcy threatens.

Bana bu konuşmayı yapma fırsatını verdiğiniz için çok teşekkür ediyorum. Konu başlığından da anlayacağınız gibi, size, kapitalizmin neden kaçınılmaz bir iflasın eşiğinde olduğunu anlatmak istiyorum. Üstelik bunu, matematiksel yöntemler kullanarak yapmak zorundayım. Fakat hiç korkunuz olmasın, sadece bazı grafiklerden yararlanıp, popüler bir anlatım tarzı seçeceğim. Konuyla ilgili tüm formülleri kullanacak olsam, herhalde uzmanlar dışında beni anlayan olmazdı. Onun için, dinleyicinin dikkati dağılmasın diye, mümkün olduğunca kısa ve öz konuşmaya çalışacağım. Anlaşılmayan yerler olursa hemen sözümü kesmenizi ve anlamadığınız noktaları belirtmenizi rica ediyorum. Tartışma gerektiren sorularınızı ve kendi katkılarınızı ise, konferansın sonuna saklamanızı öneriyorum.

İsterseniz konuşmama, neden bu konu başlığını seçtiğimi açıklayarak başlayayım... Benim 2007'den beri uğraştığım asıl konu, "KAPİTALİZMİN ÇÖKÜŞ KRİZİNDE İKLİM KRİZİ-

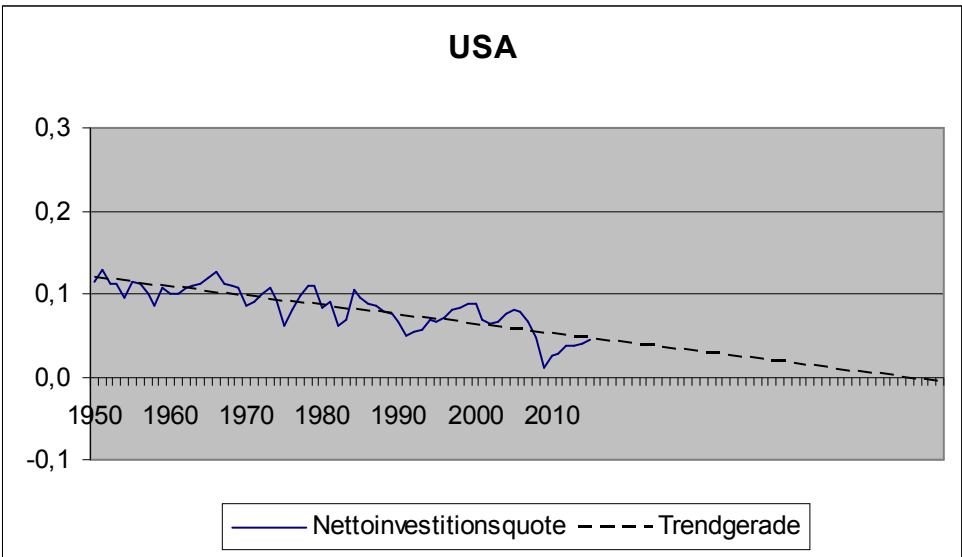
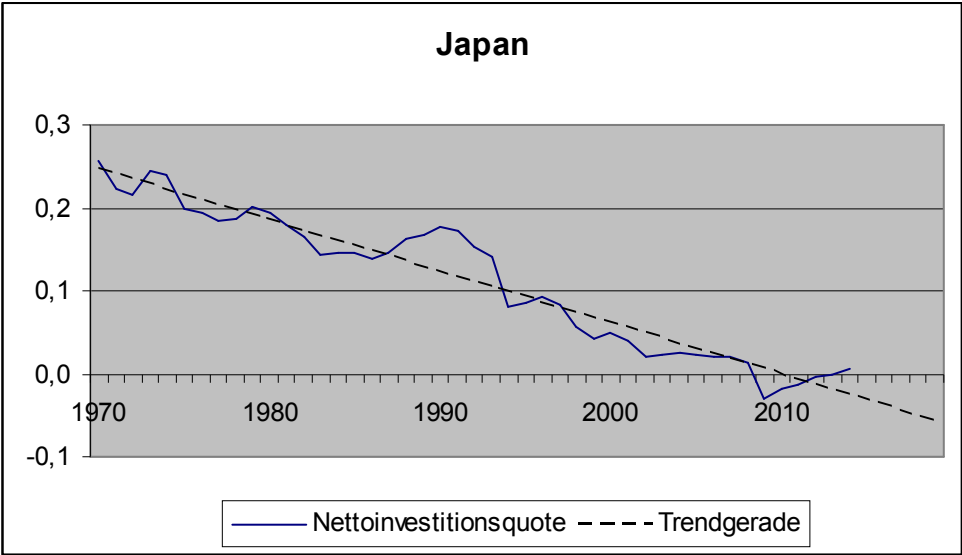
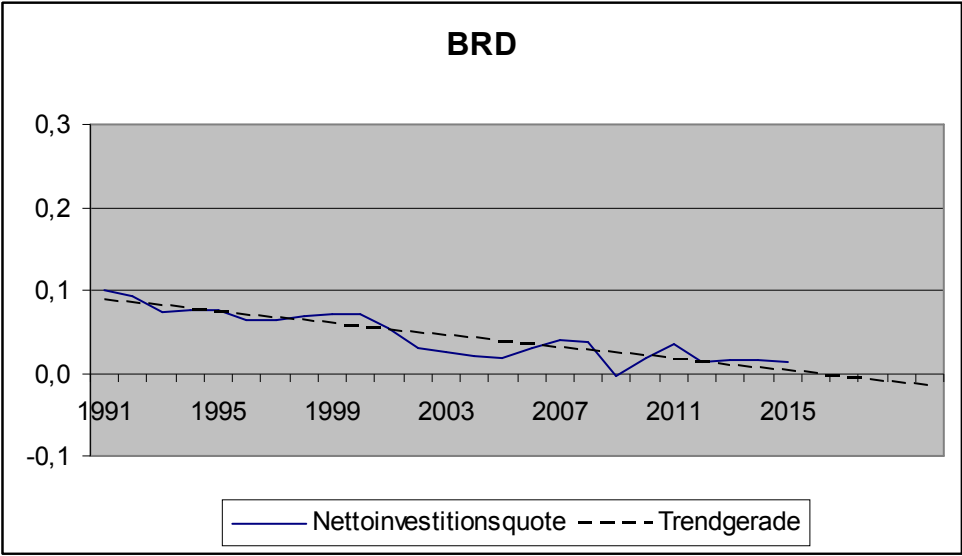
NİN ÇÖZÜMÜ”¹. Bu konuyla ilgili almanca yayımlanmış iki incelemem var. Çalışmamın en önemli özelliği şu: İklim krizini bugünkü kapitalist düzen dâhilinde çözmiyorum. Önümüzdeki dönemde (on yıl içersinde) kapitalizmin, kaçınılmaz bir çöküş yaşayacağını ve dünya çapında yeni bir ekonomik ve sosyal düzenin kurulacağını savunuyorum. İklim krizini işte bu kurulacak olan yeni ekonomik ve sosyal düzen dâhilinde çözmeye çalışıyorum. Devletlerin küresel iflasını da, aynı Fransız Devrimi’nin başlangıcında yer alan 1789 devlet maliyesinin iflası gibi, yeni düzenin kuruluşunu başlatan temel tarihsel bir kırılma noktası olarak görüyorum.

Madem ki, dünya devletlerinin küresel iflasını, kapitalizmin çöküşünün başlangıcı olarak görüyorum, öyleyse en önce yapmam gereken şey, kapitalizmin ne olduğunu ve çöküş nedenini açıklamak... Marx’a göre, kapitalizmi kapitalizm yapan en önemli unsur, toplumsal gelirin bir bölümünün tasarruf yoluyla yatırıma gitmesidir. Kapitalizm öncesi ekonomik sistemlerde toplumsal gelirin kullanılacağı tek yer, tüketimdi; bunun dışında alternatif yoktu. Kapitalizmle beraber bu olgu değişti, tasarruf alışkanlığı gelişti. Doğrudan tüketilmeyip tasarruf edilen ulusal gelirin bir bölümü, yeniden üretime yatırılarak, sürekli büyüme sağlandı. İşte bu tasarruf ve yeniden yatırım sarmalı içersinde, teknolojik gelişmeyle ivmelenen tarihsel sürece Marx, kapitalist çağ diyor.

Kapitalizmi bu şekilde tanımladıktan sonra, kapitalizmin çöküş nedenini anlatmam gerekiyor: Madem kapitalizm, yeniden yatırım ve büyüme ile gelişen bir sistemdir, öyleyse, net yatırımlar ve büyüme artıda kaldığı sürece, kapitalist dönem devam edecektir, diyebiliriz. Net yatırımların yok olduğu veya eksiye geçtiği durumlarda ise, kapitalizmin kendi kendini yok ettiğini söyleyebiliriz. Öyleyse yapacağımız ilk şey, bu konudaki istatistiklere bakmak. Almanya, Japonya ve ABD’nin 1950-2015 yılları arasında, net yatırımlarının gayri safi yurtiçi hâsılaya oranları şöyle:

¹ Halil Güveniş: *Lösung der Klimakrise im Rahmen der Zusammenbruchskrise des Kapitalismus*. Aachen, 2011.

Halil Güveniş: *Die Zusammenbruchstheorie Rosa Luxemburgs und die gegenwärtige Weltwirtschaftskrise*; The General Science Journal, 2016; <http://gsjournal.net/Science-Journals/Essays/View/6596> .

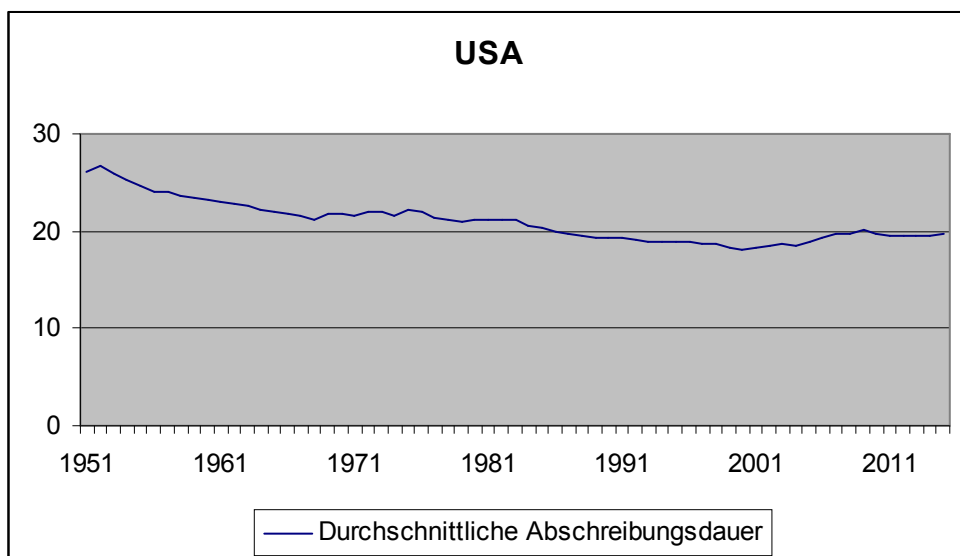
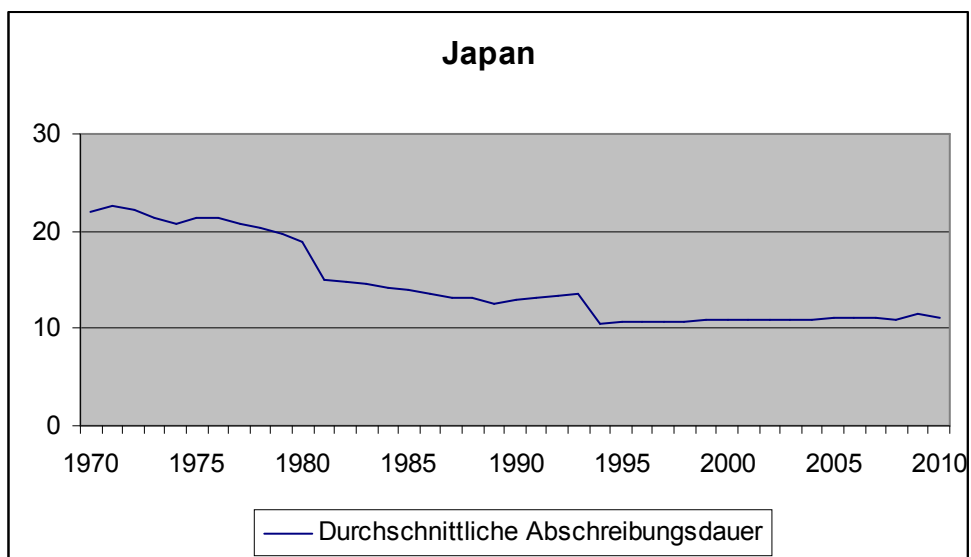
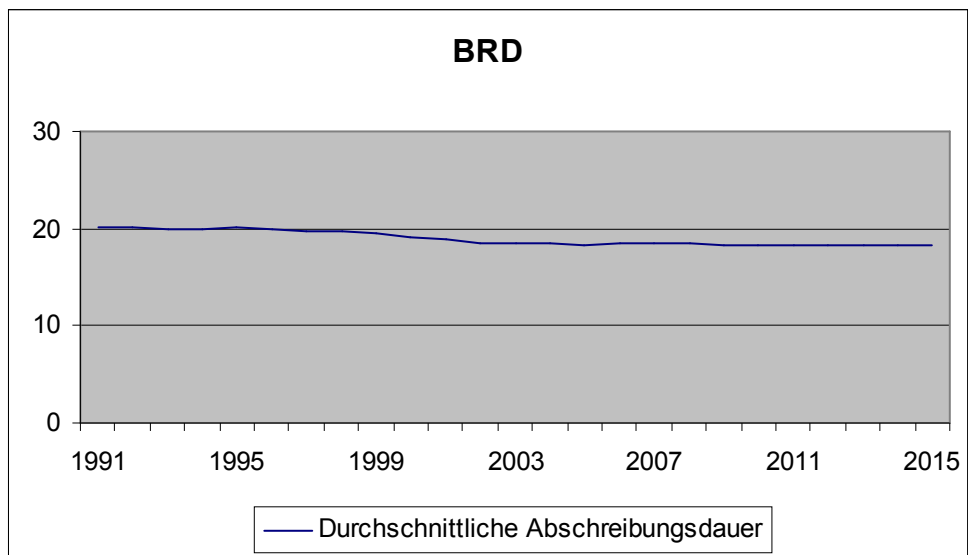
Görüldüğü gibi, dünyanın en büyük üç ekonomisinde net yatırımların gayri safi yurtiçi hâsılaya oranı, giderek azalmaktadır. 1960'larda yüzde 10-20 arasında gezinen net yatırım oranları, 2000'lerde yüzde 0-5 aralığına kadar gerilemiştir. Son 60 yıldır devam eden bu düşüş eğiliminin değişmeden böyle kalacağını kabul edersek, net yatırım oranı eğrilerinin 2010-2020 döneminde sıfırlanacağını, hatta eksiye geçeceğini söyleyebiliriz.

Bu eğilim, şu anlama gelmektedir: Kapitalizm 2020'den sonra var olmaya devam edemeyecektir. Net yatırımların olmadığı, dolayısıyla tasarrufların net yatırımlara dönüşemediği bir kapitalizm düşünülemez. Kâr ve büyümenin yok olduğu, yerini zarar ve küçülmeye bıraktığı bir kapitalizm, çöküş krizine girmiş demektir. Küçülmeyi ve zararı taşıyabilecek yeni bir sistemin, eskisinin yerine geçmesi şarttır.

Tüm bu sonuçlar, net yatırım oranlarındaki eğilim, önümüzdeki yıllarda da devam edecektir, varsayımından hareket ederek bulunmuştur. Ancak, bu eğilimin devam etmesi için zorunlu mantıksal bir neden var mı, yok mu, bunu hâlâ irdelemedim. Şimdi bu zorunlu nedeni belirlemeye çalışayım.

Önce, çok önemli bir ekonomik göstergeyi tanıyalım. Net sermaye stokunu amortismanlara (yani aşınma, yıpranma payına) bölersek, söz konusu ekonominin ortalama aşınma, yıpranma payı süresini buluruz. Burada dikkat edilecek nokta, toplumsal aşınma, yıpranma payı süresinin, mevcut yatırım mallarının değişik kullanım sürelerinin ortalaması olarak bulunmasıdır. Örneğin Almanya'da kullanım süreleri, kişisel bilgisayarlar için 3, fotokopi aletleri için 7, işyeri mobilyaları için 13, konutlar için 50 yıldır.

Almanya, Japonya ve ABD'nin 1950-2015 yılları arasında, ortalama aşınma, yıpranma payı süreleri şöyledir:

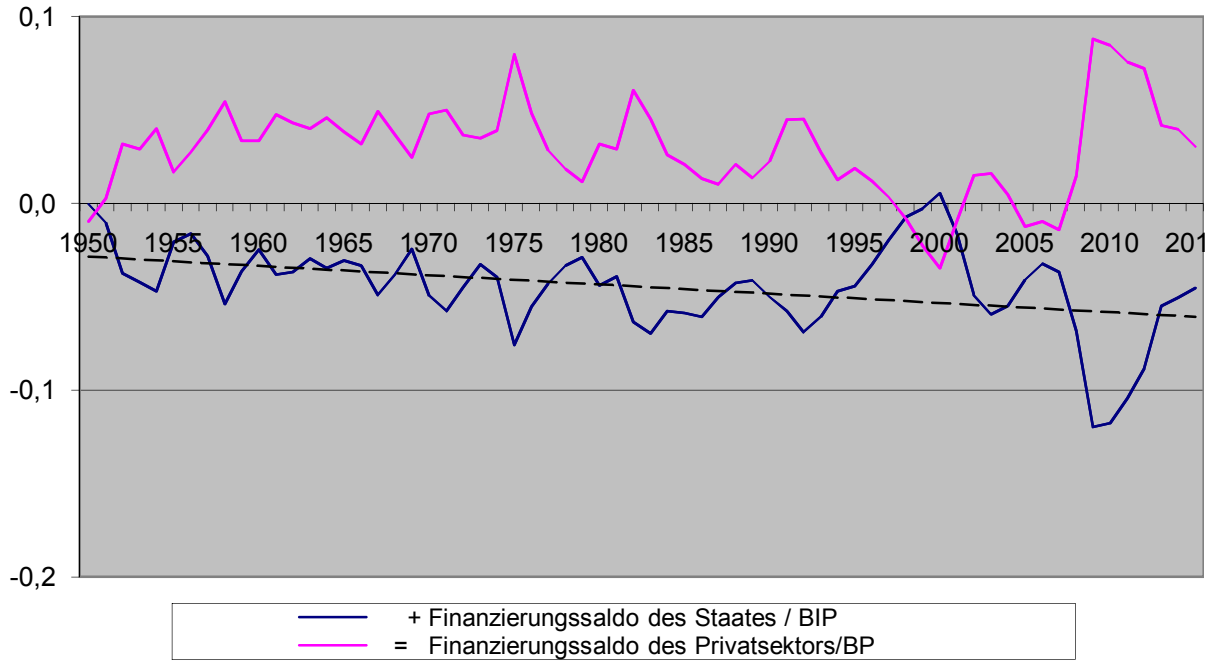

Görüldüğü gibi, dünyanın en büyük üç ekonomisinde ortalama aşınma, yıpranma payı süresi, giderek azalmaktadır. 1960'larda aşağı yukarı 25 yıl olan ortalama aşınma, yıpranma payı süreleri, 2000'lerde Japonya'da 11 yıla kadar düşmüştür. Son 60 yıldır süregelen bu düşüş eğiliminin teknolojik gelişme yüzünden, böyle devam edeceğini kabul etmek gerekir. Teknolojik ilerleme, tarihsel boyutta giderek hızlandığı için, ortalama aşınma, yıpranma payı süresinin giderek azalacağını söyleyebiliriz.

Ortalama amortisman sürelerinin, 1950-2015 döneminde giderek küçülmesini kapitalist üretimin çok önemli tarihsel bir eğilimi olarak görüyorum. Ortalama amortisman sürelerinin azalması, değişik teknolojik nesillerin birbiri ardından gelme hızını ve ekonomik sektörlere giriş yoğunluğunu göstermektedir. Ortalama amortisman sürelerinin azalması, sermaye stokunun akış hızının artması anlamına gelmektedir. Ortalama amortisman sürelerinin 1950-2015 döneminde sürekli azalmasından çıkaracağımız sonuç, elektronik ve bilişim teknolojileri temelinde gelişen üretimi yenileme çabalarının sürekli hâle gelmesi ve rekabet baskısı altındaki şirketlerin mecburen üretkenliği arttırmasıdır. Bu gelişimin en önemli sonucu, net yatırımların da aynı oranda azalmak zorunda olmasıdır. Ortalama amortisman süreleri tarihsel süreçte azalınca, sermaye stokunu besleyen net yatırımlar da aynı oranda azalır.

Ancak, özel sektörün tasarrufları belli bir tarihsel dönemde, üretkenlik artışı ile azalan net yatırımlardan daha büyük olursa, sistem krizi ortaya çıkar; özel sektörün tasarruflarının net yatırımlar tarafından yutulamayan bölümü, muhakkak piyasalara geri kazandırılmalıdır. Bu durumda, devlet devreye girer ve özel sektörün tasarruflarının “boşta kalan” kısmını, devlet borçlanması yoluyla sermaye piyasasından çeker ve ek talep yaratma yoluyla, yeniden ekonomiye kazandırır. Böylece, üretim ve tüketim dengeye gelir ve devlet borçlanması çoğalıp boğucu bir hâle gelinceye kadar ekonominin çarkları dönmeye devam eder.

1950-2015 yılları arasında, ABD'nin devlet ve özel sektör finansman açığının gayri safi yurtiçi hasılaya oranı şöyle:

Görüldüğü gibi, dünyanın en büyük ekonomisine sahip ABD'nin devlet finansman açığının gayri safi yurtiçi hasılaya oranı, 1950'den beri doğrusal eğilim çizgisi üzerinde ilerleyerek, giderek büyüyor. Günümüzde bu oran, %10'lar seviyesine ulaşmıştır. Net yatırımların tasarrufları yutması işlevi, tamamen devlet tarafından üstlenilir hâle gelmiştir. Net yatırımlar ve büyüme sıfıra yaklaşmış, ABD ve tüm diğer dünya devletlerinin kader saati gelmiştir: Dünya ekonomisi, kaçınılmaz bir şekilde devletlerin küresel iflasına sürüklenmektedir. Devlet borçlanması, ancak merkez bankalarının sürekli para basması ve devlet tahvilleri satın almasıyla ayakta duracak hale gelmiştir... Tabii, çöküş için kesin bir senaryo vermek mümkün değil. Kabaca bir tahminle, önümüzdeki iki yılda devletlerin küresel iflasını bekleyebiliriz. Kapitalist sistemin bu tarihsel çöküşünden sonra, sistematik devlet borçlanmasının bulunmadığı, sıfır büyümeye ve sürekli küçülen net yatırımlara dayanan yeni bir ekonomik ve sosyal sistemin yaratılması süreci başlayacaktır. Küresel iklim krizi, işte bu yeni ekonomik ve sosyal düzen dâhilinde çözülecektir. İnşallah daha ileri tarihte yapacağımız bir toplantıda, yeni düzenin kuruluşunu ve bu düzen dâhilinde iklim krizinin çözümünü etraflıca konuşma fırsatımız olur... Konuşmamı bugünlük burada bitiriyorum, tartışma gerektiren sorularınızı ve katkılarınızı heyecanla bekliyorum...